

אוניברסיטת בר אילן

המטפורות שבאמצעותן מתארים מורים בבתי הספר התיכוניים את עבודת
ההוראה, עבודת הצוות ואת הניהול הבית ספרי
בעידן של רפורמת "עוז לתמורה"

אבישג דמארי

עבודה זו מוגשת כחלק מהדרישות לקבלת תואר מוסמך
בבית הספר לחינוך של אוניברסיטת בר אילן

תשע"ה

רמת גן

תקציר

בתי ספר של המאה ה-21 מחפשים תמיד רפורמה שתשפר בהצלחה את ההוראה והלמידה. בשנים האחרונות הושקה במערכת החינוך בישראל רפורמת "עוז לתמורה" המוטמעת מאז שנת 2012 בבתי הספר התיכוניים בארץ וההטמעה עתידה להימשך עד לשנת 2017. כמו בכל ארגון שעובר תהליך של הטמעת רפורמה, גם בבתי הספר חשוב להכניס את השינויים באופן מיטבי, תוך התחשבות באנשי הצוות, בצרכיהם וביכולותיהם, ולצורך כך יש לנקוט מדיניות של הסברה והכלה.

מחקר זה מבקש לבחון את האופן שבו תופסים מורים בעלי תפקידים (רכזים, סגנים) את מערכת החינוך בעידן של הטמעת הרפורמה "עוז לתמורה". התפיסות הללו נבחנו באמצעות מטפורות שבהן השתמשו המורים כדי לתאר את עבודת ההוראה, עבודת הצוות ואת הניהול הבית ספרי. מחקר זה ממחיש את היכולת הטמונה במטפורות בהבנת המושגים שבמרכז הדיון ובתפסיתם (Cerit, 2008). כמו כן הן מסייעות בשלבים הראשונים של פיתוח תיאוריה, שכן המטפורה משמשת כלי שניתן להבהיר באמצעותו גם מושגים מורכבים (Dur, 2006). בחינתן של המטפורות שבהן השתמשו מורים כדי להסביר את האופן שבו הם תופסים את עבודתם, את עבודת הצוות ואת הניהול הבית ספרי והבנתן בעידן של רפורמות ושינויים כמו "עוז לתמורה" עשויה לעזור בשיפור תהליך הטמעת הרפורמה. הבחינה תסייע בהבנת צורכי המורים שהם סוכני השינוי של הרפורמה ותבהיר למורים עצמם את תפיסתם באמצעות מטפורה.

המחקר נערך בשיטה האיכותנית, וכלל ראיונות חצי מובנים עם 54 מורים בעלי תפקיד (רכזים, סגנים), בבתי ספר תיכוניים ממחוזות שונים ברחבי ישראל (תל אביב, מרכז, ירושלים ודרום), בהם מוטמעת הרפורמה. ניתוח הנתונים בוצע על פי ארבעת הצעדים של ריצ'רדס ומורס (Richards & Morse, 2013): ארגון הנתונים וקידודם, ניסוח תמות ראשוניות, בחינת התמות המוצעות וניסוח תיאוריה העולה מתוך מסד הנתונים הגולמי.

מניתוח המטפורות שבהן השתמשו המורים עולות ארבע תפיסות עיקריות של המורים:

1. המורים רואים את עבודת ההוראה כעבודה שמצריכה יכולת הובלה וכישורי הנהגה, כמו גם יכולת להלהיב את התלמידים.
2. המורים רואים בעבודת ההוראה עבודה הדורשת השקעה, נתינה, אחריות ויכולת הכלה.
3. הם רואים בעבודתם עבודה הדורשת עבודת צוות ושיתוף פעולה.
4. הם רואים בניהול בית הספר תפקיד המצריך יכולת הובלה וכישורי הנהגה.

המחקר יציע מסקנות הנוגעות הן למורים, למפתחי תוכניות ולמנהלים והן לקובעי המדיניות. חשיבותו בכך שהוא מספק נקודת מבט חדשה על אמונותיהם של המורים בנוגע לתפקידם ולהתפתחותם. בכך הוא עשוי לסייע לאחראים להפוך את תהליך הטמעתה של הרפורמה ואת העבודה תחתיה למשמעותי ולמועיל יותר עבור המורים והתלמידים כאחד.